

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์นี้เป็นการศึกษา "ขบวนการประชาสังคมกับการพัฒนาประชาธิปไตยชุมชน" มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการทำงานของขบวนการประชาสังคม และผลกระทบต่อการพัฒนาประชาธิปไตยและการเมืองในชุมชน และเพื่อศึกษาหาความสัมพันธ์ระหว่างความเข้มแข็งของขบวนการประชาสังคม กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจการสาธารณะของชุมชน ผู้วิจัยได้ประยุกต์แนวคิดเรื่อง The Civil Society Diamond (SVEI) ของ Professor Helmut Anheier ผู้จัดทำดัชนีวัดประชาสังคม (Civil Society Index (CSI)) ให้กับ CIVICUS : World Alliance for Citizen Participation ซึ่งได้นำไปใช้กับขบวนการประชาสังคมใน 65 ประเทศทั่วโลก ระหว่างปี 2546-2548 มาใช้ในการศึกษาครั้งนี้

ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ ประกอบด้วยการเก็บรวบรวมข้อมูลทางเอกสาร และภาคสนาม และการสัมภาษณ์เจาะลึก (in-depth interview) โดยเน้นพื้นที่ศึกษาใน 6 ชุมชน ของจังหวัดอุบลราชธานี ได้แก่ ชุมชนที่มีลักษณะเด่นในเรื่องการทำงานที่มีอุดมการณ์ คือ ชุมชนราชธานีโอเค และชุมชนสหกรณ์เครดิตยูเนียนลำน้ำโขง ชุมชนที่มีลักษณะเด่นในเรื่องการทำงานที่สวนทางกับนโยบายของรัฐ คือ ป่าชุมชนดงชุมคำ ชุมชนที่มีลักษณะเด่นในเรื่องการทำงานร่วมมือกับรัฐ คือ ชุมชนป่าดงใหญ่วังอ้อ และ ชุมชนปะอาว และชุมชนที่มีลักษณะเด่นในเรื่องความสัมพันธ์กับนักการเมือง คือ ชุมชนแออัดลับแล โดยประยุกต์วิธีการแปลงแนวความคิดสู่ระดับปฏิบัติการของ Melvin Seeman ในการกำหนดแนวคำถาม รวมทั้งการตรวจสอบข้อมูลและความน่าเชื่อถือ ด้วยการเก็บข้อมูลซ้ำโดยผู้ช่วยวิจัย

จากผลการสังเคราะห์และประมวลค่าตัวชี้วัดสำคัญตามแนวคิด SVEI ผู้วิจัย พบว่าการทำงานของขบวนการประชาสังคม มีผลกระทบต่อการพัฒนาประชาธิปไตยและการเมืองในชุมชน และความเข้มแข็งของขบวนการประชาสังคมมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจการสาธารณะของชุมชน ในชุมชนที่ศึกษามีการทับซ้อนของประชาธิปไตยแบบตัวแทน ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม และประชาธิปไตยแบบถกเถียงเรียนรู้ โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจการสาธารณะของชุมชน สอดคล้องกับรูปแบบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมมากที่สุด ขณะที่ปัญหาการเลือกตั้งในรูปแบบประชาธิปไตยแบบตัวแทน

ความสำเร็จและความเข้มแข็งของขบวนการประชาสังคม ในชุมชนที่ศึกษาแตกต่างกันไปตามขนาดของกลุ่ม จำนวนและความหลากหลายของกลุ่มในประชาสังคม และขึ้นอยู่กับปัจจัยสำคัญ คือ ทูทางสังคม ความหนาแน่นของทุนทางสังคม เช่น ความผูกพันเป็นเครือญาติ ความ

สม่ำเสมอในการพึ่งพาช่วยเหลือกัน การมั่นคงในการรักษาคุณค่า วัฒนธรรม ประเพณีของชุมชนที่มีอยู่ ซึ่งเป็นส่วนสำคัญต่อการเสริมสร้างจิตสำนึกสาธารณะ ตลอดจนทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ในชุมชน นอกเหนือจากปัจจัยอื่น ๆ ประกอบด้วย 1) ระดับการมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชนต่อกิจกรรมของกลุ่ม 2) ศักยภาพของผู้นำในการส่งเสริมและประสานการมีส่วนร่วมทั้งภายในและภายนอกชุมชน จำนวนของผู้นำที่มีคุณภาพ ในทางจริยธรรม ความซื่อสัตย์ ความกล้าในการแสดงออก การมีจิตใจมุ่งมั่นเสียสละ 3) การสนับสนุนจากภายนอก และเครือข่าย ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของทรัพยากร เงินทุน และข้อมูลข่าวสารที่เท่าทันและเป็นปัจจุบัน บทบาทของเครือข่ายและการสนับสนุนช่วยเหลือจากภายนอก ทั้งจากองค์กรเอกชน นักการเมือง หน่วยงานรัฐ เป็นบทบาทที่มีความสำคัญค่อนข้างชัดเจนต่อความเข้มแข็งของขบวนการประชาสังคม รวมทั้งการที่ผู้นำมีความสามารถในการเชื่อมต่อและใช้ทรัพยากรทั้งจากเครือข่ายภาครัฐ ราชการ องค์กรเอกชน และภาคการเมือง ในการพัฒนาชุมชน

ผู้วิจัย ได้มีข้อเสนอแนะเพื่อให้ขบวนการประชาสังคมมีความเข้มแข็งโดยเฉพาะในการมีส่วนร่วมทางการเมือง คือ การสนับสนุนเชิงนโยบายจากรัฐอย่างจริงจังในการเสริมสร้างบรรยากาศการมีส่วนร่วมทางการเมือง การสรรค์สร้างประชาธิปไตยชุมชน ด้วยการสร้างกลไกทางกฎหมายเพื่อเป็นหลักประกันการมีส่วนร่วมทางการเมืองให้เป็นจริง รวมตลอดถึงการจัดให้มีกลไกในรูปแบบสภาประชาธิปไตยชุมชน เพื่อเป็นพื้นที่การถกเถียงเรียนรู้ทางการเมืองในชุมชน

Abstract

The dissertation titled “Civil Society Movements and Development of Democracy in Communities” has the following objectives:- 1) to study the work of civil society and its impacts on the development of democracy and community politics. 2) to study the relationship between civil society strengths and people's participation in community affairs. The study adopted the concept of “The Civil Society Diamond (SVEI)” developed by Helmut Anheier who created “Civil Society Index” (CSI) for CIVICUS: World Alliance for Citizen Participation. The model was derived from the analysis civil society movements in 65 countries worldwide during the years of 2003-2005.

The methodology used in this dissertation is qualitative and includes data collection, documentary research, in-depth interview and participant observation in 6 communities of Ubonrachthani province in the Northeast. The communities are categorized as follows: - 1) Communities with strong identity in advocating certain ideology i.e., Rachathani Asoke and Lam Nam Kong Credit Union. 2) Community with strong identity in advocating counter government policy i.e., Dong Khum Kam Forest Community. 3) Communities known for cooperation with government i.e., Wang Ao Forest Community and Pa Aow Community. 4) Community with strong linkage with politicians i.e., Lap Lae urban Community. In data collection, theoretical definitions were transformed into operational definitions. Data were verified for validity and reliability by group interviews carried out by research assistants. In analyzing and synthesizing data using SVEI concept, it was found that the work of civil society has an impact on community politics and democracy development in the studied communities. The strength of civil society is related to the level of participation of people in community affairs. In each community, there are elements of democracy that co-exist. In this context, there are representative democracy, participatory democracy, and deliberative democracy. Whereas participatory democracy has been found to be relevant to the participation of people in community affairs, representative democracy seems to be more problematic.

The success and strength of civil society in studied communities depend on group size and the diversity of groups within the civil society. The main factor is the level of social capital that exists in the community such as kinship bond, horizontal interdependence, strong community values, as well as the abundance of natural resources or social capital which help flourish public concerns within civil society. They also depend on other factors such as 1) the level of people's participation in groups' activities. 2) the capacity of leaders in encouraging people's participation within and outside community as well as the number of active leaders with morality, integrity, courage and commitment, and 3) existing network and outside supports especially in the area of resources, funds and updated information. The network and outside supports include NGOs, state agencies, and politicians who have played significant roles towards strengthening the role of civil society. However, the capacity of community leaders in accessing the resources remains a key factor towards community development.

Lastly, I have come up with suggestions on how to strengthen civil society, especially in the area of political participation as follows :- 1) the government should have national policy to encourage people to participate in political activities. 2) to strengthen democracy in the community, there should be legal mechanism to ensure people's participation in political activities and 3) platforms for deliberation should be created to provide for "community political space" and to actually facilitate people's participation in political activities.